

Afrika text
Henning Mankell
bild
Sergio Santimano

afrika skrattar

besök bortom lögnen

Människor skrattar i Moçambique. Det finns dom i Europa som inte förstår det. Några menar det vara oanständigt. Människor i ett fattigt land ska hålla sig för skratt. Helst gråta. Åtminstone sitta orörliga med apatiska ansikten och vänta på Västvärldens vetesäckar som kommer neddimpande från himlen. Andra påstår det vara en romantisk skenbild: de skrattande människorna är i själva verket desperata av sitt lidande och förmår inte kontrollera sina känslouttryck.

Såna groteska diskussioner kan studeras i västvärldens massmedia. Ibland tror man sig förflyttad ett trettiotal år tillbaka till Amerikanska Södern. När de svarta enbart ansågs kunna trumma, dansa, arbeta hårt och skratta. Gjorde dom nånting annat – lyfte på hatten för en vit kvinna, till exempel, gick det lätt att bli lynchad.

Även svenska massmedia håller sig med ett stort utbud av deformation. Antingen en skrikande utmärglad kvinna som sträcker fram en tom risskål. Eller skrattande man på kryckor som fått benen bortslitna av minor. Bilden av Afrika är för det mesta ett skamgrepp. Det har jag skrivit om i snart 15 år. Antingen är det vrångbilder; halva lögnen som upphöjs till sanningar. Eller romantiska skenbilder som är lika falska. Bilder som är betjänter. Till de som förfäktar att Afrikas plats är råvaruleverantörens. Ingenting annat. Om det sen är mineraler eller fotbollsspelare har ingen betydelse.

Fotografen Sergio Santimano är moçambikan. Länge har han nu även levt i Sverige. Gift med en svensk prästdotter som är tandläkare. Sergio är en duktig fotograf. Jag ser alltid med intresse på hans bilder. Där finns viljan att berätta. Hålla ihop, inte splittra upp i fragment. Leta oväntade detaljer som vrider det deformerade rätt. Fotografisk kotknackare, alltså. Som försöker slå hål på de falska bilderna med andra bilder som vapen.

Moçambikaner är naturligtvis som folk är mest. Älskar Chaplin om det finns tillgång till rörliga bilder. Skratten rullar när den lille rörlige mannen ger drygheten på truten. Även i det vardagliga lättar skrattet upp. Vid vägkanten när man går mot den buss som kanske kommer. Eller när en vacker kvinna eller vacker man passerar. Byfånen kan man också skratta åt. Men man behandlar honom med respekt. Han går inte hungrig.

I Moçambique är barnadödligheten skrämmande. Liksom analfabetismen. Dessutom finns där AIDS. Just nu smittas cirka 700 personer varje dygn.

Det blir ungefär en person varannan minut. När ens dotter som är 17 år tynar bort och dör så skrattar man inte. Då gråter man. På allvar. Inte korrekt, formaliserad sorg. Ordentliga skrik som söker sin botten i djupet av nervsystemet. Precis som vi, alltså. Kan man inte skratta kan man inte heller gråta. Och tvärtom.

Afrika är en stor kontinent. Över 50 länder. Några lika stora som Västeuropa. Det finns människor i höga lönegrader som

utger sig för att vara experter på denna kontinent. Dom skulle lika gärna kunna påstå att dom var experter på snömannen i Tibet. Afrika omfattas inte av såna termer. Kontinenten är ett myller av religioner, kulturer, politisk kamp. Men naturligtvis finns något som kan kallas specifikt afrikanskt. *Negritude*, som man sa på 40- och 50-talet i Paris. Animism och nära och respektfull kontakt med sina förfäder, för att nämna något. Patriarkat och konsensustraditioner för att nämna något annat.

Och nog var den afrikanska kontinenten – Rift Valley – människans vagg. Alltså var allas vår anmoder svart i hyn. Vilket kan vara lämpligt att påminna sig emellanåt.

Efter andra världskriget rasade imperierna samman. Längst höll den portugisiska fascismen och apartheiden ut. Nu är också den borta. Men nån fullbordad befrielse från imperialismen är det inte. Ty nu väntar den andra generationens revolutioner. Frågan om makten över ekonomin. De politiska strukturerna. Kvinnans frigörelse.

Tid kommer det att ta. Men naturligtvis är Afrikas framtid lika ljus eller mörk som någon annan plats på jorden. Det handlar om samma kamp mot marknadsliberalism och förstörelse där som här.

Och man skrattar. Man skrattar åt de fåfänga och korrupta politikerna. Man ler i skägget åt de nyrika och de som låtsas vara förmer. Men samtidigt drömmer man drömmar om en annan framtid. Man organiserar och lär sig. Den unga generationen i Afrika i dag tar mycket litet för givet. Man skattar när man tänker på det onödiga elände som Världsbankens torpeder, okunniga biståndsexperter och inhemska kleptokrater skapar. Men skrattet döljer förstås allvaret. En dag är tiden mogen.

Sanningen om den afrikanska kontinenten är förvisso att flugor kryper i ögon, människor svälter och pester rasar. Men vem beskriver motståndet? Vem beskriver det dagliga livet? De dagliga drömmarna? Kärleken, livskraften som bubblar ur denna kontinent?

Få. Alltför få.

Sergio Santimanos bilder visar något annat. Det är värt att gå in i hans bilder och fråga sig om vad man egentligen får veta om den kontinent som kallas Afrika. •

